

## Europa i uppbrott

*Ju mindre ett land baserar sin säkerhet på ett militärt försvar, desto mer blir det beroende av dominerande stormakters vilja. Detta gäller för de nordiska staterna, men också för hela Västeuropa.*

*Europa är, skriver redaktör Frank Bjerkholt i sin från norskan översatta artikel, nu delat i två delar. Sovjetunionen vill väl inte annektera men väl dominera också den fria delen. Vad detta skulle innebära, kan man avläsa i Östeuropa, där den påbörjade avspänningen förenas med en åtstramning i kulturpolitiken: ingenting är farligare för en diktatur än en fri utväxling av idéer. Europa står inför ett val, men dess självbestämmanderätt kan ännu hävdas.*

En ny epok har inletts i Europa, drygt 25 år efter det senaste världskriget. Jaltakonferensens delning av kontinenten i två delar är ett faktum. Detta har tydligast blivit visat genom att DDR allmänt erkänts, vilket kan leda till att den tidigare konfrontationen kan avlösas av samexistens och ömsesidigt accepterande av varandras intressen i öst och väst. USA:s och USSR:s nya rustnings- och handelsavtal visar ytterligare att en ny period har inletts.

Men det är en illusion att tro att vi därmed går in i en problemfri period. Europa står i verkligheten inför en ny och allvarlig prövning. Frågan gäller vad slags Europa som skall växa fram ur den nya och lugnare situationen. Vilka idéer och värden skall bli tongivande? Under det kalla kriget var problemställningen klar. Det var diktaturen, som stod emot demokratin. Tecknet på västerns vilja att försvara sina värden låg i den konkreta och lätt synliga militära beredskapen. När det militära hotet nu tycks vara eliminerat, kan man lätt tro, att öst-väst-problemet är ur världen.

I verkligheten är det som skett bara att konfrontationen har flyttats över till ett annat plan. Det är naturligtvis ett enormt framsteg, att faran för krig har blivit mindre och kanske kan elimineras. Men den västeuropeiska livsstilen, och västeuropeisk demokrati och uppgift i världen är därmed icke säkrade.

Vad Sovjetunionen nu tar sikte på — efter att ha kommit fram till överenskommelse med USA om likvärdighet och öm-

sesidig respekt för varandras intressen och områden — är att skapa ett alleuropeiskt system, där den blir den dominerande maktfaktorn. Sovjetunionen önskar medbestämmanderätt i allt som angår Europa, inklusive inom de västeuropeiska länderna.

#### Sovjetunionens säkerhetskrav

Sovjetunionen önskar inte fysiskt kontrollera flera länder. Den är knappast intresserad av att föra in flera länder bakom järnridån. Det är problematiskt nog att kontrollera östblocket som det är. Ett undantag är Jugoslavien, som Moskva menar hör till Bresjnev-doktrинens område, eftersom det är kommunistiskt. Denna doktrin går ju ut på att ett land, som en gång kommit med i »den kommunistiska gemenskapen», aldrig skall kunna lämna denna och att det är en »brodersplikt» att hindra detta.

Den säkerhet, som Sovjetunionen behöver, har den redan förvärvat. Det skedde genom fysisk annektering av de baltiska staterna, av halva Polen och en del av Rumänien. Nästa säkerhetszon utgöres av Östeuropa, som genom Warszawa-pakten står under direkt och permanent kontroll från Moskva. En förutsättning för avtalen med USA är dock att inte flera länder dras in i detta block.

Men Sovjetunionen föreställer sig också en tredje cirkel, som omfattar resten av Europa. De västeuropeiska länderna skall ta hänsyn till Moskvas önskemål, när de utformar sin politik. Finland är exemplet, därav uttrycket »finlandisering» av konti-

nenten. Det konkreta försöket att få till stånd en sådan europeisk ordning är den nu aktuella säkerhetskonferensen, som från sovjetisk sida just nu tar sikte på att skaffa USSR medinflytande i alla europeiska angelägenheter. Detta skulle vara den tredje och avslutande faktorn i det sovjetiska säkerhetssystemet i väster.

Det är just av denna anledning som Moskva ställer sig fientligt till en västeuropeisk samling i EEC. Ty en sådan federation i väster skulle kunna vara i stånd att föra en oberoende politik och bli en politisk motvikt till Sovjet. Moskva skulle icke då bli det dominerande centrum i vår del av världen. Det skulle i stället bli Bryssel. En sådan konkurrens är just allt annat än »finlandisering» och alltså icke önskad.

En speciell aspekt på den alleuropeiska ordningen efter sovjetisk modell är att ländernas säkerhet (bortsett från Sovjetunionens egen) ses som en biprodukt till avspänningen. Säkerheten behöver inte längre basera sig på militär beredskap — hotet är ju reducerat. Säkerheten är en följd av att landet i fråga inte för en politik som man ogillar i Moskva. Detta, som man kan kalla en politiskt baserad säkerhet, är ju en viktig sida av den finska situationen. Och det ligger i sakens natur att ju mindre ett land baserat sin säkerhet på ett militärt försvar, dess mer blir det beroende av den dominerande stormaktens vilja.

#### Inför ett val

Så länge NATO-alliansen består, tycks inte den alleuropeiska aspekten väcka någ-



ra bekymmer. Men NATO är under revision. Till följd av Nixon-doktrinen måste nu de europeiska länderna allt mera finansiera sitt eget försvar. USA vill komma fram till en ny struktur för samarbetet, som lättar de amerikanska bördorna. Detta förutsätter europeiskt samarbete på det politiska planet, såväl utrikes- som försvarspolitiskt.

Västeuropa står därför inför ett val. Det kan basera sig på en alleuropeisk ordning och därmed slippa undan med ett billigare försvar. Men detta medför reducerad politisk handlingsfrihet och begränsat deltagande i världens affärer. Eller också skall Europa medvetet ta sikte på att skapa en ram omkring sin egen livsstil och sin egen uppgift i världen, oavhängigt av supermakterna. Detta kräver politisk samling, bli medlem med militärt ansvar för säkerheten.

I vilken av dessa två riktningar det bär iväg är i dag ovisst. Utbyggnaden av EEC till ett politiskt organ går mycket sakta. Västtyskland står och väger mellan den gamla integrationspolitiken, som Adenauer drog upp, och den nya östpolitiken, som har rötter i den tyska traditionsrika »Drang nach Osten» — men nu i nya former. Den alleuropeiska aspekten skulle passa tyskarna ganska bra. Storbritannien vill konsolidera den västeuropeiska positionen, och när nu landet är nyomvänt till Europatanken, kan man vänta att det prioriterar västeuropeisk integration framför alleuropeiska experiment.

Frankrike är inne i en stark utveckling mot en industriell stormaktsposition, och

detta kan fresta landet till att i fortsättningen vilja spela den gaullistiska solorollen inom ett alleuropeiskt system. Men den starka Europaorienteringen i den politiska centern i landet, som tycks spela en större roll under den eftergaullistiska perioden, gör att man kan räkna med en mera integrationsvillig fransk Europapolitik. Dessa centerkretsar i Frankrike menar att intet vare sig litet eller stort europeiskt land i dag kan bevara sin oavhängighet annat än som medlem av en västeuropeisk allians.

I Norden dras man tydligen mot det alleuropeiska alternativet. Det kan avläsas av ländernas försvarsbudgeter, som är starkt sjunkande. Föreställningen om att avspänning också innebär säkerhet är en illusion, som tycks falla i god jord hos skandinaverna. Norden befinner sig dessutom i den speciella situationen, att även om med EEC som ram utvecklas ett västeuropeiskt centrum, som tar ledningen i de europeiska frågorna i konkurrens med Sovjetunionen, kommer de nordiska länderna (utom Danmark) att stå utanför detta centrum och i varje fall vara hotade av »finlandisering».

### Europa och världen

Det europeiska valet är icke bara en fråga om säkerhet. Det är på samma gång en fråga om att spela en roll i världssamhället. Inom den alleuropeiska ramen skulle Västeuropa vara en marginalfaktor, underordnad USSR och USA. Om EEC däremot blir en politisk enhet, kan Europa bli en faktor på det internationella planet



och i stånd att forma kontinenten utifrån europeiska traditioner och idéer, det vill säga först och främst föreställningen om människans frihet och ansvar. Europa skulle gå i spetsen för att skapa en ny typ av samhälle, som skulle vara globalt användbart, ett alternativ till det kommunistiska kollektivet och det amerikanska konkurrenssamhället.

Det som ser ut som lugn och avspänning i Europa är i verkligheten signalen till en långsiktig idépolitisk uppgörelse med verkningar på alla plan. Sovjets och kommunismens chans ligger i att vi i väst inte tar vår uppgift, vår mission och våra idéer allvarligt. Möjligheten av att vi skulle vara idémässigt på offensiven gör Moskva ängsligt. Där fruktar man ideologisk konkurrens, vilket kommer till uttryck i den negativa hållningen till det västliga förslaget om att den europeiska säkerhetskonferensen skulle sörja för fri utväxling av människor och idéer mellan öst och väst. Därför har avspänningen paradoxalt nog fört till en betydande åtstramning av de östeuropeiska regimernas kulturpolitik. De är rädda att avspänningen skall försvaga diktaturens grepp.

#### **Det amerikanska problemet**

På det psykologiska planet är situationen mindre gynnsam för en västeuropeisk samling. De västliga samfunden har nämligen kommit att tvivla på sin egen förträfflighet. Utifrån den ekologiska problemställningen frågar man sig vad frihet är. Skillnaden mellan de olika politiska formerna av regimer har blivit otydligare. Det är

nödvändigt att komma till ny klarhet och medvetande om vad det västeuropeiska samfundet står för och vilket samhälle det tar sikte på att skapa. Det är i detta sammanhang värt att lägga märke till att den nordiska välfärdsstaten har förlorat mycket av sitt anseende i världen. Socialister från Mitterand till Lee Kuan Yew undanber sig dess byråkratisering och moraliska upplösning. Vad Europa nu nödvändigtvis måste skapa är ett samfund med balanserad ekonomisk tillväxt, decentralisering och ökad medbestämmanderätt för den enskilda individen. Varken den sovjetiska statsocialismen eller den amerikanska liberalismen är ägnad att möta dessa krav på ett tillfredsställande sätt. Men förutsättningarna finns i den europeiska traditionen.

En annan psykologisk faktor, som gör sig gällande och som favoriserar den sovjetiska konkurrensen, är den ökade anti-amerikanism som existerar i Europa, särskilt på grund av Vietnam. Det är anmärkningsvärt att se förändringen sedan Koreakriget, då de flesta europeer understödde den amerikanska interventionen. Det är samma sak som USA gjort i Vietnam, men nu tar europeerna avstånd. Lika anmärkningsvärt är det att de som protesterat mot amerikanernas bomber inte tycks ha några svårigheter att acceptera den nordvietnamesiska invasionen i Syd-Vietnam och kommunisternas grymheter mot befolkningen i söder. En sådan mental splittring mellan Europa och USA kan leda till konkret och praktisk splittring. Det skulle naturligtvis göra det lätt för

Sovjet att genomföra sin alleuropeiska plan.

Europeerna, inte minst vi i Norden som är mest utsatta, måste därför noga överväga vår ställning i världen och komma

fram till vad vi vill. Bl a bör vi fråga oss varför försöket att säkra Sydvietnams självbestämmanderätt gör oss till fiender till USA. Ty också i Norden är det ju självbestämmanderätten det gäller.